

Zbyněk Fiala: Ještě k nerovnosti

- CZ24 News | 2. ledna 2024

ČESKO: Na jeden percentil dolní poloviny české společnosti zbylo pouhých 0,1 procenta národního bohatství. Je to skoro 300krát méně, než urvalo nejvyšší jedno procento. Podívejme se, kdo na to přišel.

Vracím se ještě k údajům o míře majetkové nerovnosti v Česku, o které jsem psal v minulém příspěvku. Data jsem získal ze Světové databáze nerovnosti (*World Inequality Database*) na adrese *WID.world*. V minulém příspěvku <https://vasevec.parlamentnilisty.cz/domaci-politika/uroky-konecne-dolu> jsem uvedl české rozdělení bohatství u horního jednoho procenta a dolních 50 procent. Uvedená databáze však nabízí i podíl horních 10 procent. Dal jsem si to dohromady a vznikla následující tabulka toho, kolik kdo má:

Horní jedno procento má 27 procent celkového bohatství. Tam není co přepočítávat. Víc by nás asi zajímal podíl jednoho promile (horních 10 tisíc osob) nebo desetiny promile (horních tisíc), což nemáme. Různé žebříčky mluví o horní stovce, která rozhoduje, ale nezdá se být úplná. Tady ať si někdo zabádá, bude slavný.

Jděme dál.

Devět procent, které jsou pod horním jedním procentem, vlastní 31,5 procenta, to je v průměru 3,2 procenta na jeden percentil.

Čtyřicet procent, které jsou mezi horními 10 procenty a dolní polovinou společnosti, vlastní 46,1 procenta národního bohatství. Ti jsou na svém, neboť to vychází na 1,2 procenta na jeden percentil.

Dolní polovina národa to všechno platí. Zbylo na ni jen 4,6 procenta veškerého národního bohatství (tedy po odečtu odpisů a odlivu kapitálu do zahraničí). Na jeden percentil dolní poloviny společnosti tak zbylo pouhých 0,1 procenta národního bohatství. Je to skoro 300krát méně, než urvali ti nahoře. Tohle trochu narovnat by opravdu nebylo „trestání úspěšných“. Pokud úspěch nespojujeme s bohapustým rabováním.

Databázi *WID.world* netvoří nějaká náhodná čísla a nejde ani o pouhý vývar z oficiálních daňových manipulací nebo neprůhledných statistik rodinných účtů. Je to unikátní projekt francouzské ekonomické školy, která operuje dílem z Kalifornie (Berkley) a dílem z Paříže.

Sami se označují jako „laboratoř“ a neskrývají, že do problému pronikají jen po krocích. Jejich metodika hned na začátku zdůrazňuje, že s pouhými statistikami o životních podmínkách domácností, které možná fungují na běžné úrovni, na skutečný vrchol nikdy nedohlédnou. Proto musí postupovat jinak:

„V uplynulých desetiletích byl nárůst ekonomických nerovností z velké části způsoben růstem příjmů a bohatství na vrcholu společnosti. Průzkumy v domácnostech, které jsou tradičním zdrojem dat pro sledování dynamiky nerovností, však tento vývoj řádně nezachycují. Průzkumy poskytují užitečné informace a pokrývají mnoho zemí, ale neinformují dostatečně o úrovni příjmů a bohatství nejbohatších jednotlivců.

WID.world toto omezení překonává **kombinací různých zdrojů dat: národních účtů, údajů z průzkumů, fiskálních údajů a žebříčků bohatství**. Tímto způsobem je možné přesněji sledovat vývoj všech úrovní příjmů nebo bohatství, a to od nejnižších až po nejvyšší. Klíčovou novinkou

WID.world je systematické využívání těchto údajů, které umožňuje srovnání mezi zeměmi v dlouhých časových obdobích. Abychom tohoto cíle dosáhli, vycházíme z nové vlny výzkumu dlouhodobých trendů nerovnosti, kterou v posledních 15 letech rozvinula mezinárodní skupina vědců."

<https://wid.world/methodology/>

To podstatné jsem zvýraznil. Když jsem se pak podíval na tablo desítek učenců, kteří trochu připomínají hnutí encyklopedistů před Francouzskou revolucí, s potěšením jsem tam našel i tváře Thomase Pikettiho, Emannuela Saëze a Gabriela Zucmana, kteří toto hnutí založili a patří do docela početné skupiny spoluředitelů a koordinátorů. Ve čtyřčlenné skupině pro Českou republiku je jen jedno české jméno – Filip Novokmet, který působí na Paris School of Economics.

<https://wid.world/team/>

Doménou zakladatelů je „skryté bohatství národů“, jak o něm píše Zucmanova a Saëzova kniha o daňových únicích a skrývání bohatství před finančními úřady. Zucman byl roku 2018 vyhodnocen listem Le Monde jako nejlepší mladý ekonom světa, což se opíralo o počet citací.

Výzkum dlouhodobého sledování vývoje bohatství a nerovností založil Piketty a píše o něm v Kapitálu pro XXI. století. Ten byl taky hlavním iniciátorem projektu Světové laboratoře nerovností. Jejím cílem je rozvíjení metodiky, jak tyto údaje sledovat, což není jenom akademický zájem. Má to nabídnout podklady pro efektivnější zdanění nejbohatších.

Uvedení autoři zdůrazňují, že superboháče nechtějí připravit o všechny miliardy, jen by jich neměli mít tolik. Poukazují na to, že příjem do národních rozpočtů není jediným motivem. Jde také o to, jak zabránit extrémnímu zvyšování společenských nerovností, protože ty jsou smrtelnou hrozbou pro demokracii. K čemu je hlasování, které si může někdo koupit? K čemu jsou zákony, které jsou dotlačeny ve prospěch hrstky skrytých zájmů?

Je pozoruhodné, že „francouzská škola“ tvoří intelektuální zázemí progresivního křídla americké Demokratické strany. Hodnocení Demokratů je dost komplikované. Jak to obvykle bývá, politika je o vyvažování, a tak prezident Joe Biden dal velký prostor i neokonzervativnímu křídlu, které určuje zejména jeho agresivní zahraniční politiku. To jsou lidé minulosti, jak se brzy ukáže.

Ale ekonomická agenda Bílého domu je spíše pod vlivem progresivního křídla, které reprezentují třeba senátori Warrenová nebo Sanders či poslankyně Ocasio-Cortez a usilují o převzetí evropského modelu sociálního státu. Proto tam má „francouzská škola“ takovou váhu. Smyslem je zbavit demokracii oligarchického sevření a lépe rozdělovat výsledky hospodářského růstu. Jinou věcí je, že jim to neprojde Kongresem.

Zmínění autoři poukazují na to, že koncept hrubého domácího produktu (HDP), který se běžně používá k porovnávání úrovně ekonomického blahobytu v jednotlivých zemích, není uspokojivý. Dávají přednost konceptu národního důchodu, což je HDP minus spotřeba fixního kapitálu (tedy po odečtení odpisů) plus čistý zahraniční důchod.

Národní důchod je smysluplnější, protože započítává znehodnocení zásoby kapitálu (včetně přírodního kapitálu), a vylučuje je z příjmů. Odčítá také tu část domácí produkce, která je převedena na zahraniční vlastníky kapitálu. Například země s velkým HDP, ale rozsáhlým znehodnocením kapitálu a odlivem zahraničního kapitálu (což je zrovna případ ČR), nemá mnoho příjmů, které by mohla rozdělit mezi své rezidenty a občany.

Za největší problém statistik o hrubém domácím produktu (jak celkovém, tak na jednoho obyvatele) autoři považují to, že se zabývá pouze agregáty a průměry. Neříká nám nic o tom, jak na

hospodářském růstu profitují různé sociální skupiny, pokud z něj některé vůbec něco mají. Proto WID.world zavedl pojem **distribučních národních účtů** spolu s příslušnou metodikou, jak je sledovat. Konkrétně sledují jednotlivé percentily společenského rozdělení důchodů a bohatství, od těch nejnižších až k těm k nejvyšším, a porovnávají, jak se vyvíjejí v čase a v různých zemích.

Snaží se přitom systematicky kombinovat a sladit různé zdroje dat, které mají k dispozici: **národní účty příjmů a majetku, průzkumy příjmů a majetku domácností, fiskální údaje o daních z příjmů, dědictví a majetku (pokud existují) nebo žebříčky bohatství**. Žádný z těchto zdrojů by sám o sobě nestačil, ale kombinace těchto dat může přispět k informovanější veřejné diskusi. Výzkumné práce, z nichž tato série vychází, jsou k dispozici on-line na výše uvedené adrese a rozhodně stojí za přečtení.

Číst nestačí, kdo může a umí, ať pomůže, žádají autoři. Jedná se o praktické uplatnění těchto zjištění:

„Naším cílem je také vyvíjet tlak na vlády a mezinárodní organizace, abychom je přiměli zveřejňovat více nezpracovaných údajů o příjmech a bohatství. Podle našeho názoru je nedostatek transparentnosti ohledně nerovnosti příjmů a bohatství jednou z největších výzev pro mírovou demokratickou diskusi v dnešní globalizované ekonomice.

Zejména je nezbytné, aby vlády poskytovaly veřejnosti přístup ke spolehlivým a podrobným daňovým statistikám, což také vyžaduje, aby provozovaly řádně fungující systém registrace příjmů, dědictví a majetku. Bez toho je velmi obtížné vést informovanou debatu o vývoji nerovnosti a o tom, co by se s ní mělo dělat.

V posledních letech se nám podařilo získat lepší přístup k daňovým údajům o příjmech a majetku v řadě zemí Asie, Latinské Ameriky, Afriky, Evropy a Severní Ameriky, včetně Číny, Indie, Brazílie, Ruska, Mexika, Indie, Libanonu, Pobřeží slonoviny a Jihoafrické republiky. To je však stále nedostatečné a my pevně doufáme, že v budoucnu budeme schopni poskytovat lepší řady.“

Nejnovější zjištění z databáze WID.world jsou prezentována ve **Zprávě o světové nerovnosti 2022**. Zájemci najdou další informace v knihovně zmíněného portálu, kde je velké množství *Working Papers*, které mají zpřístupnit poznatky komunity výzkumným pracovníkům a široké veřejnosti a podpořit diskusi. WID.world *Technical Notes* jsou kratší dokumenty, jejichž cílem je poskytnout další technické informace o používaných statistických řadách (obvykle o aktualizacích). A kdyby někdo chtěl s touto databází sám experimentovat, najde příslušný otevřený software na platformě GitHub.

AUTOR: Zbyněk Fiala

[ZDROJ](#)